

Vetésváltás a kiskertben

AZ ŐSZI MUNKÁK VÉGE FELÉ A LEGTÖBB KERTÉSZ FEJÉBEN OTT A KÖVETKEZŐ ÉV TERVE: AZ ELMÚLT ÉVEK EREDMÉNYEI ÉS TAPASZTALATAI ALAPJÁN MÁR KÖRÜLBELÜL TUDJUK, MILYEN ZÖLDSÉGFÉLÉBŐL MEKKORA TERÜLETET SZERETNÉNK VETNI, VAGY PALÁNTÁVAL BEÜLTETNI. A TÉLI IDŐSZAKBAN MEGTERVEZHETJÜK, A KERT MELYIK RÉSZÉT MIVEL HASZNOSÍTSUK. A NAGYÜZEMI NÖVÉNYTERMESZTÉSHEZ HASONLÓAN, BÁR AZ ELTÉRŐ MÉRETEK ÉS A TERMESZTÉSI CÉLOK MIATT KICSIT MÁS GONDOLKODÁSMÓDDAL, A JÓ TERMÉSHEZ MEG KELL TERVEZNÜNK A VETEMÉNYESKERT VETÉSFORGÓJÁT.

DR. SLEZÁK KATALIN

Akertben, ahol kisebb területen, koncentráltan neveljük a zöldségfajok viszonylag széles skáláját, és nem tudjuk egyik évről a másikra távol eső területre vinni az egyes fajokat, a megfelelő vetésváltás talán nehezebb feladat, mint üzemi méretekben. Érdemes azonban szem előtt tartani, hogy nem csak a környezet hat a növényeink fejlődésére, a növények is hatással vannak a kör-

nyezetükre, a talajra, azon keresztül az utánuk következő növényekre, valamint a vegetációs időben a szomszédaira is.

A legtöbb zöldségféle esetében, ha több évig ugyanazon a területen termesztjük, talajuntség következik be, a növények gyengébben fejlődnek, csökken a termés mennyisége, esetleg romlik a minősége is. A fajok érzékenysége ugyan

eltérő, de a kevésbé igényes zöldségfélék esetén is két-három év „monokultúra” után már megfigyelhető a jelenség, amit kártevők vagy kórokozók felszaporodása, egyes tápelemek egyoldalú kimerülése, adott talajmélységben az összes tápanyagtartalom csökkenése, vagy a növények által termelt speciális vegyületek gyökérfejlődést gátló hatása okoz. A monokultúrás hatás sok esetben nem fajra jellemző egyedi tulajdonság, figyelemmel kell lennünk arra, hogy a közeli rokon fajok igényei nagyon sokszor hasonlók, emiatt a vetésforgó szempontjából együtt kell őket kezelnünk.

Jó vetésváltással megőrizhetjük vagy javíthatjuk a talaj termékenységét, szerkezetét, ezzel a vízgazdálkodását is. Csökkenthetjük a trágyázás költségeit, és a növényvédelemhez, valamint a gyomirtáshoz is nagy segítség a megfelelő növényi sorrend kialakítása.

A konyhakerti vetésforgó tervezésének lépései

Először el kell döntenünk, melyik zöldségféléből mennyit szeretnénk elhelyezni a kertben. Ehhez általában saját tapasztalatból tudjuk, vagy a szakirodalom, szaktanácsadó segítségével kiszámoljuk, hogy a szükséges termésmennyiséget mekkora területen tudjuk megtermeszteni. Amikor a listát papírra vetjük, azt is döntjük el, hogy olyan zöldségfajokból, melyeknek vannak különböző természetű fajtái, melyeket részesítünk előnyben (pl. rövid vagy hosszú tenyészidejű, támrendszeres vagy bokor növekedésű). Rövid tenyészidejű fajokat/fajtákat esetleg az év több időszakában is tudunk termeszteni, azt is jó átgondolni az esetükben, hogy mikor van szükségünk a termésükre.

Példának a zöldbabot említve, ha szeretnénk 10 kg hüvelytermést szüretelni, támrendszer nélküli (bokorbab) fajták esetében, öntözött körülmények között házikertben 1,2-1,5 kg-os négyzetméterenkénti hozammal számolva 6,7-8,3 m²

A támasztékot igénylő növényeket rendezzük egymás mellé

területre van szükség. Felmerül a kérdés, hogy tavaszi (fő) vetéssel nyári szedést tartunk előnyösebbnek, vagy inkább a másodvetést (nyári vetés

A retket könnyű társítani más zöldségekkel, akár egy soron belül is

– őszi szedés), esetleg folyamatos ellátásért szakszos vetést szeretnénk.

A listánkra felkerült növényeket aztán igényeik szerint érdemes csoportosítani. Figyelembe kell venni a környezeti és termesztéstechnológiai igényeket, mint a szaporítási időszak, támrendszerigény, szervertrágya-igény, növényvédelem, öntözési igény. A rövid tenyészidejű növényeknek érdemes megkeresni a „párját”, mit szeretnénk

előtte vagy utána ültetni, hogy egész évben hasznosítsuk a területet.

Néhány zöldségfaj egy-egy másikkal közös sorban is elfér. Ilyen például a rövid tenyészidejű hónapos retek a lassan csírázó petrezselyemmel együtt vetve. Szeles helyeken a csemegekukorica soraiba lehet elvetni a tökféléket, akkor a kukorica magas szára „megtöri a szelet”, így védi a könnyen szakadó tökleveleket a károsodástól. Lehet úgynevezett sorközi köztes növényként is termesztetni, például a fejes saláta sorai között retek, vagy dughagymáról szaporított vöröshagymát fejes salátával akár retekkel kombinálva. Ezeket a növény párosításokat a vetésváltás során együtt „költöztetjük”, így már a tervezéskor érdemes összerendelni őket.

Szervestrágyázott területek

A szervestrágyázás kiskertekben mindig több adottságtól is függ, elsősorban attól, hogy mikor és milyen mennyiségben áll rendelkezésre a trágya. Ha nem saját készítésű komposztot, saját állatoktól származó trágyát használunk, általában az a kényelmes (és olcsóbb) megoldás, ha néhány évente az egész kertbe egyenletesen adunk trágyát. A növények igényeit tekintve azonban jobb, ha a kertet minimum kettő, de inkább három kb. azonos méretű részre osztjuk, és csak egyet trágyázunk meg szerves trágyával, majd a következő évben egy másikat. A zöldségfélék jó része ugyanis nem kedveli a frissen trágyázott földet: túl buján növekszik, romlik a minősége (pl. a vöröshagyma, sárgarépa nem jól tárolható; a spenót és salátafélék levele esetleg túl sok nitrátot tartalmaz), vagy egyszerűen nem adnak jelentős terméstoppletet, emiatt nem érdemes közvetlenül alájuk adni a trágyát.

Frissen szervestrágyázott területen ajánlott nevelni a paprikát, paradicsomot, az uborkát, dinnyét, tökféléket, a káposztaféléket, a csemegekukoricát, és a gyökérezségeket közül a zellert. A levélzöld-

Térben és időben is tervezzük meg a vetésváltást, figyeljünk a másodveteményre is

ségeket, hagymaféléket és a gyökérezségeket a zeller kivételével legalább egy évvel a szervestrágyázás után termesszük a területen, de jobb talajon két évet is lehet várni. Speciális a helyzet a pillangósvirágúakkal (borsó, bab), amelyek hagyományosan talajjavító növénynek számítanak, de nagy termésükhöz jó talaj szükséges. A bab kedveli a frissen trágyázott (de nem túltrágyázott!) földet, a zöldborsó számára azonban nem kedvező az ilyen terület: a túl buja szár- és lombnövekedés miatt az állomány nem lesz elég szellős, elfekszik, a földhöz közel került hüvelyek esős-párás időben könnyen rohadnak.

Optimális esetben az évente szervestrágyázott terület akkora, amekkora a szerves trágyát kedvelő növények területi aránya, de a valóságban sokszor csak kisebb területet tudunk jól megtrágyázni. Ehhez el kell döntenünk, mely növények igényeit tartjuk szem előtt. A felsorolt szervestrágya-igényes növények közül a paprika, uborka, dinnye és tökfélék kicsit igényesebbek, mint a paradicsom vagy a káposztafélék.

Ezek ajánlások alapján, nézzünk egy példát a veteményeskert évről évre történő hasznosítására.

Példaterv

A 24 x 12 m-es terület négy ágyásra van osztva, melyből egybe évelő növényeket ültettünk. Az

évelőket általában a veteményes szélén helyezük el. Minden ősszel egy ágyást tudunk szerveztrágyázni, ide (2021-ben az I. ágyásba) ültetjük majd következő tavasszal a paradicsomot, paprikát, uborkát, tökféléket és a zellert. A II. ágyásban olyan növényeket nevelünk, amelyek jól teremnek akkor is, ha két-három éve nem volt szerveztrágyázva a föld. A növények lekerülését követően ide dolgozzuk majd be a következő évi szerves trágyát. A III. ágyásba kerülnek 2021-ben azok a zöldségfélék, amelye-

ket a szerveztrágyázást követő második évben érdemes az adott talajon termesztetni.

A három ágyás (vetésforgó szakasz) praktikus azt jelenti, hogy a növények három év után térnek vissza ugyanarra a területre. Hogy a talajunság még jobban kiküszöbölhető legyen, a visszatérés évében az ágyáson belül az egyes zöldségfélék helyzetét megváltoztatjuk – ezzel elérhetjük, hogy 6 vagy akár 12 évig ne térjen vissza egy-egy növényfaj az első évi helyére.

Az ágyások elhelyezkedése és a szerveztrágyázás évei (össz)

I. ágyás 2020, 2023, 2026 ...	II. ágyás 2021, 2024, 2027...					Évelők
	út					
	III. ágyás 2022, 2025, 2028...					

Növények elhelyezése 2021-ben

paprika	vöröshagyma	fokhagyma	spenót, majd cékla	sárgarépa	petrezselyem és pasztinák	Évelők (torma, rebarbara, sóska)
paradicsom						
zeller	út					
uborka	hónapos retek, majd karalábé	fejes saláta, utána brokkoli	zöldbab, majd őszi retek	zöldborsó, majd nyári saláta	zöldborsó, majd zöldbab	
cukkini és spárgatök						

Az I. ágyás évenkénti hasznosítása (helyarányosan)

(m)	2021	2022	2023	2024	2025	2026
1	paprika	hónapos retek, majd karalábé	petrezselyem és pasztinák	cukkini és spárgatök	zöldborsó, majd saláta	fokhagyma
2						
3	paradicsom	saláta, utána brokkoli	sárgarépa	uborka	zöldborsó, majd zöldbab	vöröshagyma
4						
5						
6	zeller	zöldbab, majd őszi retek	spenót, majd cékla	paprika	hónapos retek, majd karalábé	petrezselyem és pasztinák
7						
8	uborka	zöldborsó, majd saláta	fokhagyma	paradicsom	saláta, utána brokkoli	sárgarépa
9						
10						
11	cukkini és spárgatök	zöldborsó, majd zöldbab	vöröshagyma	zeller	zöldbab, majd őszi retek	spenót, majd cékla
12						

Az így kialakított vetésforgóban elkerüljük a rokon fajok közvetlen, egymás utáni termesztését.

A növények ágyásokba osztásánál azt is érdemes átgondolni, hogy melyik növény számára mikor kell előkészíteni a talajt, hogy ne kelljen sokszor kis (néha 1-2 m széles) földcsíkokban művelni a területet, legalábbis a nagyobb talajmunkákat illetően. Különleges eset az áttelelő növények elhelyezése a területen, mert azoknak az őszi talaj-előkészítése általában korábbra esik, mint a tavaszi vetésű zöldségféléké, és nincsen tavaszi vetőágykészítésük sem. Ezeket mindenképpen érdemes az ágyások szélén elhelyezni.

Ugyanígy fontos a növényvédelem kérdése is. Ha alkalmazunk vegyszeres védekezést a kertben, figyeljünk rá, hogy a hasonló növényvédelmi igényű fajok legyenek egymás mellett.

Ugyanígy érdemes az azonos öntözési igényű zöldségféléket is egymáshoz közel ültetni.

Gondoljuk át, melyik terméyre mikor van szükségünk

Spenótot ne vessünk frissen trágyázott földbe

A leggyakoribb szempontok után említést kell tenni néhány speciális helyzetről a kertben. Házikertekben elég ritka, hogy a zöldségkert közelében nincsenek árnyékok, félárnyékok adó kisebb-nagyobb fák, épületek, kerítések, amelyek alatt vagy közelében a fényviszonyok, vagy a mik-

roklíma más, mint az állandó szabad területen. Az eltérő környezeti viszonyok miatt érdemes akár külön „kis vetésgördőt” odatervezni. Ugyanígy különleges eset, ha állandó támrendszerünk van, amelyet nem költöztetünk a növényekkel együtt, ott a támasztást igénylő zöldségfajok termesztését (paradicsom, uborka, karósbab) váltakoztathatjuk.

Amikor tervezzük a vetésváltást, érdemes több változatot is papírra vetni, és a felsorolt szempontok alapján mérlegelni, melyik az, amelyik a lehető legtöbb fontos igényt kielégíti számunkra. Általában ugyanígy, több lehetőséget hasonlítanak össze a nagyüzemi vetésgördőknél is.

Amikor elkészültünk, lerajzolhatjuk magunknak a területfedettség időbeli alakulását (talajfedettség diagram), ami segít később a munkák tervezésénél is.

Talajfedettség terve 2021-re a III. ágyásra

					reték																
						karakalábé															
						fejes saláta				brokkoli											
									zöldbab						reték (őszi)						
						zöldborsó						saláta									
						zöldborsó						zöldbab									
Jan.	Febr.	Márc.	Ápr.	Máj.	Jún.	Júl.	Aug.	Szept.	Okt.	Nov.	Dec.										